

Ünite 2: Hikâye/ Öykü

Giriş

Hikâyenin tarihsel süreçte taşıdığı anlam çerçeveleri ve gösterdiği değişimi irdeleyeceğiz. Cumhuriyete kadar olan dönem ile Cumhuriyet sonrası dönemde hikâyenin geçirdiği evreler üzerinde durulurken aynı zamanda başlıca eserler ve temsilcilerden de söz edilecek.

Cumhuriyet Öncesi Türk Hikâyesi

Genel anlamı bakımından hikâyenin, bugün “öykü” de ifadesini bulan tek bir türün değil, “ mit ”ten “ modern hikâye ” veya “ roman ”a kadar uzanan türlerin “genel” adı olduğunu unutmamak gerekir. Yani hikâye, öncelikle insanın sözü keşfettiği günden bugüne en çok başvurduğu bir anlatım tarzı; edebiyat sanatı içinde “ mit ”ten “ modern hikâye ”ye kadar uzanan pek çok anlatma esasına bağlı eser/türün ortak üst formu; son iki asırdır da anlatma esasına bağlı eser/türler şemsiyesi altında bağımsız bir edebî türdür.

Modern hikâye ise *gerçek ya da gerçeğe uygun olay ve durumların; insan, zaman ve mekân unsurlarıyla birlikte kurgusal bir dünya çerçevesinde ve üzerinde durulan konu, tema ve mesaja uygun bir biçimde kurgulanıp; ayrıntıya girilmeden yoğunlaştırılarak, okuyucuya estetik haz verecek tarzda anlatılmasından doğan kısa ve mensur metin/türdür.*

Tanzimat Hikâyesi: Gelenekten pek çok özellik taşımakla birlikte modern Türk hikâyesi veya Tanzimat hikâyesi, Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* 'si (1852), Emin Nihat'ın *Müsameretnâme* 'si (1870), Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse* (1870) ve *Letâif-i Rivâyât* 'ı (1870-1895) ile başlar.

Servet-i Fünûn Hikâyesi: Edebiyatımızda hikâyenin hem yapı hem de dil bakımından gerçek formuna ulaşması ve yaygınlaşması, Halit Ziya Uşaklıgil'in on beş kitabı (*Solgun Demet, Hepsinden Acı, Aşka Dair, İhtiyar Dost vb.*) dolduran 150 civarındaki hikâyesi ile mümkün olmuştur. Servet-i Fünûn hikâyesi; sanatı önemseyen anlayışı, bireyin iç dünyası üzerinde yoğunlaşan psikolojik özelliği, romantik ve içe dönek kahramanları, hayal-hakikat çatışması eksenindeki konu ve temaları (aile, hayat mücadelesi, aşk, merhamet, yalnızlık, ölüm vb.), sağlam kurguları ve okuyucuyu zorlayan dilleriyle, oldukça homojen bir görünüm arz eder. Önemli ölçüde realizmin esas olduğu Servet-i Fünûn hikâyesi, millî edebiyatın kendini büyük ölçüde kabul ettirdiği Balkan Harbi yıllarına kadar geçerliliğini korur.

Bağımsızlar: Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti ve millî edebiyat anlayışlarının geçerli olduğu dönemlerde eser vermelerine rağmen bu gruplara katılmayan bazı yazarlar da vardır. Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim ve Ebubekir Hâzım Tepeyran gibi isimler bu grupta sayılabilir.

Millî Edebiyat Hikâyesi: Millî edebiyat hareketi, “Yeni Lisan” olarak bilinen dilde sadeleşme hareketi ile birlikte 1911'de başlar. Türkçü/milliyetçi düşünceye dayanan